Landschuurtjes in de Bollenstreek

Plan voor behoud van waardevolle landschuurtjes en een experiment voor recreatief hergebruik

Werkgroep Behoud en Herbestemming Bollenerfgoed
CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek

(4e herziene versie 25 januari 2017)

Inhoud

1. Voorwoord: Aanleiding voor het plan **3**

2. Inleiding: Landschuurtjes in de Duin- en Bollenstreek **5**
De cultuurhistorische waarde van de landschuurtjes belicht vanuit hun functie voor de bloembollenteelt, de sociaal-maatschappelijke functie ervan en hun functie als waardevol bollenerfgoed in het landschap van de Bollenstreek.

3. Plan in drie fasen
Fase 1: Behoud en bescherming: Inventarisatie, waardering en selectie **9**
Fase 2: Experiment: recreatief hergebruik landschuurtjes **11**
Fase 3: Herbestemming landschuurtjes **14**

4. Doel en aansluiting bij bestaand beleid **15**
* Cultuurhistorie * Landschap * Toerisme en recreatie.

5. Betrokken partijen **16**
* Eigenaren van landschuurtjes
* Overheden in de Duin- en Bollenstreek
* Greenport OntwikkelingsMaatschappij
* Ondernemers en organisaties op het gebied van horeca, recreatie en toerisme
* CHG: Werkgroep Bollenerfgoed en Werkgroep Cultuurhistorische Atlas
* Holland Rijnland en Provincie Zuid-Holland

6. Plan van aanpak **18**
Planning en fasering
* Fase 1: Inventarisatie, waardering en selectie landschuurtjes
* Fase 2: Experiment recreatief hergebruik landschuurtjes
* Fase 3: Haalbaarheidsstudie hergebruik landschuurtjes
Besluitvorming
Organisatie

7. Financiering en dekking fase 1 en 2 **19**
* Begroting fase 1 (inventarisatie)
* Begroting fase 2 (experiment)
* Dekking fase 1 en 2.

Bijlagen
A. Regionale Collectie Bollenschuren, stand 15 juni 2016 **21**
B. Inventarisatieformulier landschuurtjes in de Bollenstreek **24**
C. Inspiratie voor recreatief hergebruik van landschuurtjes **27**

1. Voorwoord

De Werkgroep Bollenerfgoed van het CultuurHistorisch Genootschap (CHG) Duin- en Bollenstreek vraagt al 20 jaar aandacht voor behoud en herbestemming van bollenschuren. Dat heeft voor de grote bollenschuren geleid tot de Regionale Collectie Bollenschuren, waarin de circa 100 belangrijkste bollenschuren van de Bollenstreek staan. Inmiddels hebben al 94 bollenschuren in de streek een vorm van monumentenbescherming.

Door het vele werk rond behoud en herbestemming van de grote bollenschuren zijn de kleine landschuurtjes in de loop der jaren onderbelicht gebleven. Deze kleine bollenschuurtjes, schafthuisjes, stookhuisjes en andere landschuurtjes verdwijnen in hoog tempo uit het landschap. De laatste jaren worden er steeds meer gesloopt omdat ze geen functie meer hebben, in de weg staan en zonder onderhoud verpauperen. De herstructurering van de Greenport Bollenstreek en de strijd tegen 'verrommeling' in het buitengebied hebben daarop nog een versterkend effect gehad. Veel landschuurtjes zijn de laatste jaren opgekocht en gesloopt, in ruil voor bouwrechten. Doordat de gebouwtjes geen monumentenbescherming hebben, zijn ze vogelvrij.

In 2015 heeft de Werkgroep Bollenerfgoed daarom alarm geslagen bij de gemeenten en bij de Greenport OntwikkelingsMaatschappij. Daarbij hebben wij gepleit voor behoud en hergebruik van landschuurtjes, bijvoorbeeld met een toeristische of recreatieve functie.
Om te bepalen welke schuurtjes hiervoor in aanmerking komen, hebben wij in 2015 een voorstudie gemaakt, waarbij acht landschuurtjes in de Duin- en Bollenstreek zijn onderzocht. Van deze acht landschuurtjes is een bouwtechnisch rapport gemaakt en is de cultuurhistorische waarde beoordeeld. Bovendien is bekeken of hergebruik ervan bouwkundig, financieel en planologisch haalbaar is. Uit deze voorstudie is gebleken dat daadwerkelijk behoud en hergebruik van landschuurtjes vraagt om een tweeledige aanpak, gericht op behoud en bescherming én op hergebruik en herbestemming. Deze aanpak heeft met succes gewerkt bij de grote bollenschuren in de Bollenstreek.

Behoud en bescherming: Er is dringend een inventarisatie nodig van alle nog bestaande landschuurtjes in de Duin- en Bollenstreek. Zo'n inventarisatie van het kleine bollenerfgoed is tot nu toe nog nooit gemaakt. Hierbij moet gelet worden op functie, typologie, materiaalgebruik, ligging en andere karakteristieken.
Vervolgens is een waardebepaling van deze schuurtjes nodig om te komen tot een selectie van de meest waardevolle exemplaren. Deze landschuurtjes kunnen, in samenspraak met de eigenaar en de gemeente, toegevoegd worden aan de Regionale Collectie Bollenschuren en worden opgenomen in de Cultuurhistorische Atlas Duin- en Bollenstreek.

Hergebruik en herbestemming: Door middel van een experiment, waarbij enkele landschuurtjes daadwerkelijk worden opgeknapt voor recreatieve en toeristische doeleinden, kan worden bekeken of herbestemming haalbaar is.
Afhankelijk van de uitkomsten van dit experiment kan in een volgende fase een uitgebreider haalbaarheidsonderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden tot behoud en duurzaam hergebruik van nog meer waardevolle landschuurtjes. Daarbij moet dieper worden ingegaan op de planologische, technische, organisatorische, commerciële en financiële aspecten van het hergebruik van landschuurtjes.

In eerste instantie willen wij ons concentreren op de inventarisatie van landschuurtjes (fase 1) en op het experiment voor hergebruik van enkele schuurtjes (fase 2).
Deze twee fasen werken wij in onderstaand plan uit.

P. Goemans, voorzitter Werkgroep Bollenerfgoed van het
CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek

Lisse, oktober 2016

“Landschuurtjes zijn gegrift in het landschap van ons geheugen. Je mist ze pas als ze er niet meer zijn.”

Vogelenzang, Tweede Doodweg.

2. Inleiding: Landschuurtjes in de Duin- en Bollenstreek

Ooit stonden er op het bollenland in de Bollenstreek honderden landschuurtjesvoor bollenarbeiders, maar hun aantal neemt in hoog tempo af. Sinds de mechanisatie zijn deze karakteristieke gebouwtjes overbodig geworden en staan ze te verkrotten. Nog meer dan bij de grote bollenschuren geldt dat ze niet meer worden onderhouden. Hierdoor verdwijnen ze in hoog tempo uit het landschap van de Bollenstreek.

De landschuurtjes vertellen het verhaal van de landarbeid in de bollenteelt. De gebouwtjes hadden meerdere functies: ze deden dienst als opbergplaats voor manden, rieken en schoffels die op het land werden gebruikt, en later ook voor bestrijdingsmiddelen. Daarnaast werden ze gebruikt als schuilhut en schaftkeet voor de vele landarbeiders in de bollenbedrijven. Die waren dag in dag uit op de bollenvelden aan het werk: bollen planten, bemesten, rietdekken, ziekzoeken, rooien enzovoort. Er waren nog geen tractoren, dus al het werk ging met de hand. Als het slecht weer was werd er doorgewerkt. Regenpakken bestonden nog niet, dus er is in de schuurtjes ook vele uren geschuild.

Landschuurtje aan de Leeweg in Noordwijkerhout.

Aan het begin van de twintigste eeuw, nadat de bloemistknechts en bollenarbeiders zich hadden georganiseerd in vakbonden, werden de bedrijven opgeroepen iets te doen aan de arbeidsomstandigheden voor hun personeel. Ze konden er niet meer omheen om schuurtjes op het land te bouwen, waarin de arbeiders hun brood konden opeten en konden schuilen tegen de regen en wind als het weer te slecht was. Vanaf dat moment zien we steeds meer bouwsels in het landschap komen.
Aanvankelijk deden ook de rietschelven op het land dienst als berg- en schuilplaats. Het riet dat werd gebruikt om het bollenland af te dekken tegen de vorst, werd aan het eind van de winter opgetast in schelven of schelften. Die waren vaak hol; er zat een houten frame in en binnenin kon je schuilen voor wind en regen. Het gebeurde vaak dat een rietschelf in brand werd gestoken.

Hillegom, 3e Loosterweg.

Noordwijk, Hogeweg in Noordwijk.

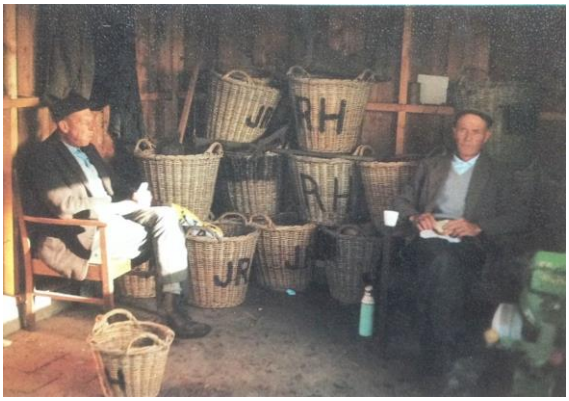
Historische afbeeldingen van landschuurtjes in de Bollenstreek.

Schaftschuurtjes
De meeste schuurtjes op het bollenland zijn simpele rechthoekige gebouwtjes met een zadeldak met pannen of golfplaten. Zoals ook de sociale omstandigheden van bedrijf tot bedrijf verschilden, is er ook veel variatie in het uiterlijk van de schuurtjes op het bollenland. De ene baas liet door een aannemer keurige stenen huisjes bouwen, de ander vond het al genoeg als de arbeiders zelf van sloophout een keet in elkaar timmerden. Doorgaans zijn het simpele rechthoekige gebouwtjes met een zadeldak met pannen. Ze zijn er van hout, geverfd of in de carbolineum, van baksteen of kalkzandsteen en de latere modellen zijn opgetrokken uit eternietplaten of betonplaten.
De schaftschuurtjes waren bepaald geen luxe kantines en de bollenarbeiders van toen zullen met gemengde gevoelens terugdenken aan de schaftketen waarin ze hun brood konden opeten. In de meeste schuurtjes waren alleen wat planken langs de wand getimmerd of er stonden houten kistjes met juten zakken erop. Soms stond er wat afgedankt meubilair in of brandde er een houtkachel, maar in de meeste schuurtjes was het steenkoud en gierde de wind door de kieren. Meestal was er een stukje afgeschut voor een plee, maar een poepdoos boven de sloot volstond ook.

Stookhuisjes
Er staan ook nog schuurtjes op het bollenland met een andere functie. Vanaf 1920 werd bij het telen van bollen geëxperimenteerd met grondverwarming, een nieuwe methode om de bloeitijd van bloembollen, met name hyacinten, te vervroegen). Nijssen begon met deze ‘pijpenbollen’ in Santpoort en in de Bollenstreek werd dit overgenomen door Driehuizen, Segers en Verduyn in Lisse en Nelis in Heemstede. In het bollenland groef men buizen in de grond, waar warm water doorheen stroomde. Voor het warm stoken van het water bouwde men stenen huisjes waar de olieketels in stonden.
Op het voormalige land van Gebr. Driehuizen tussen Hillegom en Lisse stonden destijds vier van die huisjes. Ze waren gemetseld van kalkzandsteen uit de naastgelegen Kalkzandsteenfabriek fabriek. Daarvan is er nog maar één overgebleven.

Links: stookhuisje van Gebr. Driehuizen, Heereweg in Lisse. Tegenwoordig ingepakt in staal. Rechts stookhuis van P. Nelis en Zonen, Haarlemmerstraat Hillegom.

Landschuurtjes in gevaar

Bij het werk op het bollenland wordt tegenwoordig vaak een oude caravan of bouwkeet neergezet ook. De landschuurtjes hebben hun functie verloren en worden niet meer worden onderhouden. Ze zijn een speelbal van de jeugd en van de elementen geworden. Ze staan in de weg voor de kweker die er met de trekker omheen moet manoeuvreren. De bouwkundige staat van de meeste schuurtjes is slecht. De houten gebouwtjes zijn bijna allemaal gesloopt; de stenen schuurtjes hebben dichtgetimmerde ramen en de deuren en kozijnen zijn vaak geheel verdwenen. Dakpannen liggen eraf en de buitenkant is volgespoten met graffiti. Zonder onderhoud worden het ruïnes die afbreuk doen aan het mooie bollenland eromheen.

Vooral de laatste decennia is het hard gegaan met de teloorgang. In 1985 vroegen Herman van Amsterdam en Peter van der Voort als eerste aandacht voor de keetjes en schuurtjes, maar we zijn nu 30 jaar verder en er is nog geen actie ondernomen. Als we niet oppassen staat er straks niet één meer overeind.
Dit proces is de laatste jaren nog versneld door acties van agrariërs in het kader van het opruimen van zogenaamde ‘verrommeling’ in het buitengebied en de ruimte-voor-ruimteregeling. Voor de landschuurtjes betekent dit het einde. Dat zou ontzettend jammer zijn want het landschap verarmt erdoor. Het lijken onooglijke gebouwtjes, maar ze brengen door hun aanwezigheid diepte in het landschap; ze bepalen de schaal van wat je ziet. Ze zijn gegrift in het landschap van ons geheugen en je mist ze pas als ze er niet meer zijn.

Vandalisme en grafitti eisen hun tol, maar deze schuurtjes staan er nog wel.

Bovenstaande landschuurtjes zijn in de afgelopen jaren verdwenen.

Bronnen:

* Herman van Amsterdam en Peter van der Voort: *In de bollen; Een eeuw landarbeid in de Bollenstreek*. (Kruseman, 1985)
* *De Bollenstreek; Landschap en erfgoed van de bloembollencultuur.* (CHG, 2015)

3. Plan in drie fasen

Het behoud en hergebruik van landschuurtjes vraagt om een plan van aanpak, dat gericht is op behoud en bescherming van de meest waardevolle schuurtjes, maar ook op hergebruik en herbestemming ervan. Deze aanpak heeft met succes gewerkt bij de grote bollenschuren in de Bollenstreek.

Ons plan bestaat uit 3 fases, waarvan wij er 2 hierna verder uitwerken:

Fase:	Onderdeel	Doel	Tijdpad
Fase 1	Inventarisatie, waardering en selectie landschuurtjes	behoud en bescherming	2016-2017
Fase 2	Experiment recreatief hergebruik landschuurtjes	hergebruik en herbestemming	2016-2017
Fase 3	Herbestemming landschuurtjes.	hergebruik en herbestemming	2017-2018

De inventarisatie, selectie en waardering van landschuurtjes kan beschouwd worden als een zelfstandig project. Deze fase is op zichzelf waardevol omdat een dergelijk onderzoek naar de landschuurtjes in de Bollenstreek nog nooit eerder is uitgevoerd. Zonder een goede inventarisatie van de nog resterende landschuurtjes is waardering en selectie van de meest waardevolle niet mogelijk.
Het is ook van belang dat zo snel mogelijk een begin wordt gemaakt met het experiment, zodat eigenaren van land waarop een schuurtje staat ervan overtuigd worden dat er andere mogelijkheden zijn dan alleen verwaarlozing en afbraak. Daarom is het zinvol om het experiment in fase 2 ook zo snel mogelijk te laten starten.
Fase 1 en 2 kunnen dus bij voorkeur gelijktijdig van start gaan.
Fase 3 is afhankelijk van de uitkomsten van fase 2.

Fase 1: Inventarisatie, waardering en selectie landschuurtjes

De eerste fase van ons plan is gericht op behoud en bescherming van de belangrijkste landschuurtjes in de Duin- en Bollenstreek. Deze fase bestaat uit:

a. het maken van een inventarisatie van alle nog bestaande landschuurtjes in de Duin- en Bollenstreek (najaar 2016)
b. bezoek van alle locaties, waarbij gelet wordt op functie, type, materiaalgebruik, ligging en andere karakteristieken. (Zie het inventarisatieformulier in Bijlage B). (najaar 2016)
c. waardebepaling op basis van cultuurhistorische en landschappelijke criteria (najaar 2016)
d. opname van de geïnventariseerde schuurtjes in de Cultuurhistorische Atlas Duin- en Bollenstreek (najaar 2016)
e. selectie van de meest waardevolle landschuurtjes die voor de Bollenstreek behouden moeten blijven. Hierbij zowel cultuurhistorische als toeristische motieven een rol spelen (2016)
f. bescherming van de meest waardevolle landschuurtjes door opname van deze schuurtjes in de Regionale Collectie Bollenschuren, door opname ervan in het bestemmingsplan en door enkele ervan te laten aanwijzen als gemeentelijke monumenten (2016-2017).

Voorstudie inventarisatie landschuurtjes 2015
In 2015 hebben wij, in overleg met de GOM, een inventarisatie gemaakt van acht landschuurtjes in de Duin- en Bollenstreek. Doel daarvan was om de bouwkundige staat van deze schuurtjes in kaart te brengen en te bepalen welke schuurtjes in aanmerking komen voor behoud met een recreatieve functie. Het ging daarbij om de volgende adressen:
- Hillegom: Leidsestraat bij no. 278.
- Noordwijk: Hogeweg, bij Woensdagse Wetering
- Noordwijk: Leeweg, zuidelijk van no. 19
- Noordwijkerhout, Leeweg bij no. 12

- Noordwijkerhout: Oosterduinen bij no. 23
- Vogelenzang, 2e Doodweg
- Voorhout: Rijnsburgerweg tegenover no. 25
- Voorhout, Prinsenweg tegenover no. 2E

Van deze acht landschuurtjes is een bouwtechnisch rapport gemaakt en is de cultuurhistorische waarde beoordeeld. Bovendien is bekeken of hergebruik ervan bouwkundig, financieel en planologisch haalbaar is.
Uit deze voorstudie is gebleken dat daadwerkelijk behoud en hergebruik van landschuurtjes vraagt om een tweeledige aanpak, gericht op behoud en bescherming én op hergebruik en herbestemming. Deze aanpak heeft met succes gewerkt bij de grote bollenschuren in de Bollenstreek.

Motivatie voor inventarisatie, waardering en selectie
In eerste instantie is daarvoor een inventarisatie, selectie en waardering van de landschuurtjes in de Bollenstreek nodig. Dit is van groot belang omdat een dergelijk onderzoek nog nooit eerder is uitgevoerd.
Bij de grote bollenschuren hebben we dat pad ook bewandeld: eerst zijn alle bollenschuren geïnventariseerd en opgenomen in een waarderings- en selectiesysteem. Daarna zijn in overleg met de regionale overheden de belangrijkste schuren in een Regionale Collectie Bollenschuren gezet; een top 100 van de belangrijkste schuren. Van de circa honderd bollenschuren op deze lijst hebben inmiddels ruim 70 bollenschuren een vorm van monumentenbescherming en de meeste zijn ook herbestemd.
Op die manier willen we ook de landschuurtjes aanpakken. Zonder een goede inventarisatie en waardering van de nog resterende schuurtjes is het niet mogelijk de belangrijkste schuurtjes te selecteren. Uit de inventarisatie volgt bovendien kennis over de technische staat, ligging en andere bepalende factoren rond de schuurtjes. Aan de hand daarvan kan worden bepaald welke het meest kansrijk zijn voor behoud en hergebruik.

Noodzaak voor een snelle start
De kleine bollenschuurtjes, schafthuisjes, stookhuisjes en andere landschuurtjes verdwijnen in hoog tempo uit het landschap. De laatste jaren worden er steeds meer gesloopt omdat ze geen functie meer hebben. Ze staan in de weg en zonder onderhoud verpauperen ze.
De herstructurering van de Greenport Bollenstreek en de strijd tegen ‘verrommeling’ in het buitengebied hebben daarop nog een versterkend effect gehad. Veel landschuurtjes zijn de laatste jaren opgekocht en gesloopt, in ruil voor bouwrechten. Doordat de gebouwtjes geen monumentenbescherming hebben, zijn ze vogelvrij.
Hoe eerder de inventarisatie van de nog resterende landschuurtjes start, hoe beter het is.

Het totaal aantal te onderzoeken locaties bedraagt 40 stuks. Verwacht wordt dat op 25% van de locaties geen schuurtje meer wordt aangetroffen. Bij de inventarisatie, selectie en waardestelling zal het dus gaan om ca. 30 te definiëren schuurtjes.

Fase 2: Experiment recreatief hergebruik landschuurtjes

Om na te gaan in hoeverre herbestemming haalbaar is en voor welke functies landschuurtjes geschikt zijn, willen wij een experiment uitvoeren met enkele landschuurtjes in de Bollenstreek voor recreatieve en toeristische doeleinden.

Zonder een rendabele functie is behoud van erfgoed niet mogelijk. Dat is ons wel gebleken uit onze twintig jaar ervaring met behoud en herbestemming van bollenschuren. Ook al zijn gebouwen aangewezen als monument, als er geen zinvol gebruik is, verdwijnt het erfgoed door gebrek aan aandacht en onderhoud alsnog.
Herbestemming vereist maatwerk, omdat alle schuren verschillend zijn qua architectuur, ligging, technische staat etc. De grote bollenschuren zijn met enige inventiviteit nog wel geschikt te maken voor nieuwe functies op het gebied van wonen of werken.

Voor de landschuurtjes in het agrarisch gebied is dit veel lastiger. De gebouwtjes zijn klein en liggen midden in het bollenland, verstoken van voorzieningen als elektriciteit en riolering.
Die ligging in het bollenland maakt ze tegelijkertijd aantrekkelijk voor kleinschalige vormen van recreatie en toerisme.
Steeds meer binnen- en buitenlandse toeristen genieten op een andere manier van de Bollenstreek en gaan zelf fietsend of wandelend door het gebied. Het zou leuk zijn als recreanten door benutting van de landschuurtjes nog beter in contact kunnen komen met het landschap en de cultuurhistorie van de Bollenstreek.

Wat voor recreatieve functies zijn denkbaar?
* bed- en breakfast (concept ‘bulb & breakfast’)
* bloemenstalletje
* theehuisje
* rustplek langs een wandelroute, eventueel met toilet
* ijskraampje
* workshopruimte
* stalling voor fietsen, boten etc.
* mini-tentoonstelling met cultuurhistorische uitleg over de landarbeid in de Bollenstreek
* en nog veel meer.

Experiment recreatief gebruik
In fase 2 van ons project willen wij een experiment laten uitvoeren met recreatief gebruik van een klein aantal landschuurtjes. Hierbij zijn de volgende activiteiten nodig:
a. circa 3 landschuurtjes selecteren en de eigenaren daarvan bereid vinden voor een experiment met recreatief gebruik (najaar 2016)
b. ondernemers benaderen die een landschuurtje willen adopteren en exploiteren, b.v. als bed & breakfast, theehuisje, bloemenstalletje, stallingsruimte e.d. (najaar 2016)
c. overleg met de betrokken gemeenten over de vergunningen hiervoor (najaar-winter 2016).
d. verdiepen in andere experimenten met recreatief gebruik van kleine schuren in het buitengebied (b.v. Geest en Grond, Griendschuren in Zuid-Holland) (najaar 2016)
e. technisch onderhoud van de bij het experiment betrokken landschuurtjes (winter 2016-2017)
f. afspraken maken over de bereikbaarheid, toegankelijkheid, (sleutel)beheer, schoonmaak, catering, onkosten en exploitatie, etc. (winter 2016-2017)
g. aanleg (provisorische) voorzieningen, zoals waterleiding, toilet, elektriciteit, wifi, en inrichting van de landschuurtjes voor recreatiedoeleinden (winter 2017)
h. uitvoeren experiment recreatief hergebruik (maart-sept. 2017)
i. publiciteit en marketing (heel 2017)
j. evaluatie en rapportage van het experiment (najaar-winter 2017)

Andere experimenten
Het is zinvol te kijken naar andere initiatieven voor hergebruik van schuurtjes in het buitengebied. Daarmee kunnen we ons voordeel doen bij het uitvoeren van het experiment.
In 2004 is in het kader van het project Geest & Grond van de provincie Zuid-Holland de ontwerpwedstrijd Bulb & Breakfast georganiseerd. Opdracht was toen een tijdelijke logiesvoorziening in een oude bollenschuur te ontwerpen, compleet met marketingplan en logo. Ontwerpers uit binnen- en buitenland hebben toen ideeën ingestuurd, maar er is niet één ontwerp daadwerkelijk uitgevoerd. Inmiddels is recreatie in alternatieve logiesvormen veel gewoner geworden. Logeren in een molen, een vuurtoren, een woonwagen of een tipi is vooral onder jongere toeristen trendy. Het is de moeite waard nog eens naar deze ideeën te kijken.
Een concreet voorbeeld op recreatief gebied is HiHaHut. Zij bouwen en exploiteren trekkershutten in het Groene Hart, die midden in het landschap liggen en geen aansluiting op water, riool en elektriciteit nodig hebben. Ook het project met logeren in Griendschuren van Staatsbosbeheer in de Biesbosch kan als voorbeeld dienen*. (Zie bijlage C voor inspiratie en voorbeelden.)*
De laatste jaren is er steeds meer behoefte aan wonen in piepkleine woningen (‘tiny houses’). Hierdoor is de kennis op het gebied van zelfvoorziening (water, elektriciteit, riolering etc.) de laatste tijd toegenomen. Innovatieve ideeën hieruit kunnen gebruikt worden.

Rol van de Werkgroep Bollenerfgoed
De Werkgroep Bollenerfgoed van het CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek is een organisatie met veel kennis op het gebied van cultuurhistorie en landschap. Wij hebben een groot netwerk in de agrarische sector en kent daardoor veel eigenaren van bollenland waarop schuurtjes staan. Tijdens de inventarisatie (fase 1) van de landschuurtjes zullen deze contacten nog intensiever worden.
Het ligt voor de hand dat de Werkgroep fase 1 uitvoert en ten behoeve van fase 2 de selectie doet van schuurtjes die voor het experiment in aanmerking komen. De Werkgroep Bollenerfgoed is echter niet in staat de praktische uitvoering van het experiment met hergebruik van landschuurtjes te organiseren.

Inzet van ondernemers
Voor de praktische uitvoering van het experiment willen wij een beroep doen op de kennis, ervaring en ondernemingszin van ondernemers en organisaties in de Duin- en Bollenstreek.
Zij kunnen advies geven op het gebied van de praktische organisatie, financiering en exploitatie, marketing en promotie, maar kunnen bij wijze van experiment ook zelf een landschuurtje adopteren en exploiteren.

Hiervoor komen bij voorkeur ondernemers en organisaties in aanmerking, die een locatie in de omgeving van een of meer landschuurtjes hebben, en die zich onderscheiden door nieuwe initiatieven voor horeca en (verblijfs)recreatie.
Wij denken hierbij bijvoorbeeld aan:
- Nederzandt Events, Langevelderslag, Noordwijk (recreatieonderneming)
- De Tulphoeve, Jacoba van Beierenweg, Voorhout (kookstudio)
- Noordwijk Buiten, Leeweg Noordwijk (kwekerij, theeschenkerij, B&B Bollenbed)
- De Tulperij, Oude Herenweg, Lisse (excursies op het bollenbedrijf)
- Annemieke's Pluktuin, Haarlemmerstraat, Hillegom (pluktuin en excursies bollenbedrijf)
- Have Fun Events, Voorhout (recreatieonderneming)
- Camping Vogelenzang, 2e Doodweg Vogelenzang (camping)
- Streekmuseum Veldzicht, Herenweg Noordwijk (museum, activiteitenruimte)
- ANLV Geestgrond (Wandelnetwerk Bollenstreek)

Een kleine narcissenloods aan een zandsloot nabij de Achterweg Zuid, Lisse.

Fase 3: Herbestemming van landschuurtjes

Afhankelijk van de uitkomsten van het experiment kan in fase 3 een uitgebreider haalbaarheidsonderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden tot herbestemming van de belangrijkste landschuurtjes.

Bij daadwerkelijke planologische herbestemming van landschuurtjes moet dieper worden ingegaan op de volgende aspecten:
a. overleg met eigenaren van alle te behouden landschuurtjes over behoud en hergebruik
b. verkenning van de planologische mogelijkheden voor herbestemming van landschuurtjes.
c. ontwikkelen van een pakket van eisen waaraan landschuurtjes met een recreatieve bestemming moeten voldoen. Daarbij moet gedacht worden aan: bereikbaarheid, toegankelijkheid, sleutelbeheer, elektriciteit, water, wifi, catering etc.
d. uitwerken van een businessmodel voor financiering en exploitatie van een netwerk van landschuurtjes met een recreatieve bestemming
e. uitwerken van een recreatief routenetwerk langs deze schuurtjes, met bijbehorende marketing en promotie
f. raming van de werkzaamheden en kosten per schuurtje voor behoud van het gebouw en voor de inrichting en aanpassing t.b.v. recreatief hergebruik
g. onderzoek naar het toekomstig technisch onderhoud en beheer van de schuurtjes
h. onderzoek naar financiële mogelijkheden en fondsenwerving voor het daadwerkelijk opknappen en herbestemmen van de belangrijkste schuurtjes.

Landschuurtjes in bestemmingsplannen
De meeste landschuurtjes zijn niet vermeld in het bestemmingsplan. Ze staan zelfs niet aangegeven als gebouw, maar hebben vaak dezelfde bestemming als het terrein waarop ze staan. Doorgaans is dat Agrarisch zonder bebouwing.
Daardoor zijn alle landschuurtjes in de Bollenstreek onbeschermd en dus vogelvrij.
Het zou goed zijn als de meest waardevolle landschuurtjes als aparte bouwsels in de bestemmingsplannen zouden worden vermeld.
Om recreatief hergebruik mogelijk te maken, zouden de landschuurtjes het best een dubbelbestemming kunnen krijgen. Die maakt zowel het huidige gebruik mogelijk, maar is ook meteen richtinggevend voor hergebruik met een andere functie. Daarbij zouden conserverende voorwaarden moeten worden gesteld voor het behoud van specifieke uiterlijke kenmerken.

Landschuurtje in verval aan de Prinsenweg in Voorhout.

4. Doel en aansluiting bij bestaand beleid

Het plan voor behoud en hergebruik van de landschuurtjes heeft de grootste kans van slagen als het aansluit bij het beleid en de ambities van de regio op het gebied landschap, erfgoed, toerisme en recreatie en als het gedragen wordt door samenwerkende publieke, private en maatschappelijke organisaties in de Bollenstreek.

Het plan voor de landschuurtjes dient drie doelen: cultuurhistorie, landschap en recreatie en toerisme:

Cultuurhistorie:
- behoud en bescherming van de belangrijkste landschuurtjes als cultuurhistorisch erfgoed
- zichtbaar houden van de schuurtjes, die in het collectieve geheugen van de Bollenstreek gegrift staan en het verhaal van de Bollenstreek vertellen
- aandacht voor de sociale omstandigheden en het dagelijks leven van de landarbeiders in de Duin- en Bollenstreek.

Landschap:
- behoud van het authentieke, kleine bollenerfgoed in het landschap van de Bollenstreek.
- verrijking van het open bollenlandschap, dat reliëf krijgt door deze gebouwtjes.
- eigenaren van landschuurtjes een alternatief bieden op verkrotting en sloop, door het stimuleren van behoud en hergebruik.

Recreatie en toerisme
- benutting van erfgoed door middel van recreatief hergebruik
- beleving: bezoekers op deze unieke locaties het verhaal van de Bollenstreek laten ervaren.
- landschuurtjes met een recreatieve functie vormen een kleinschalige aanvulling op de recreatieve en toeristische voorzieningen in de Bollenstreek.
- de schuurtjes kunnen worden opgenomen in de vaar-, fiets- en wandelroutenetwerken in de Bollenstreek.

Een gaaf schuurtje aan de Rijnsburgerweg in Voorhout.

5. Betrokken partijen

Eigenaren van landschuurtjes
Het eigendom en de pachtovereenkomsten van het land waarop de schuurtjes staan, spelen een belangrijke rol, zowel bij onderhoud en restauratie als bij de mogelijkheden voor recreatieve benutting van de schuurtjes.
Van veel landschuurtjes is het eigendom niet duidelijk. Het bollenland wordt soms beteeld door het bollenbedrijf dat het land in eigendom heeft, maar het bollenland wordt ook vaak verpacht aan andere bollenbedrijven, vanwege de wisselteelt. Er zijn ook veel bollengronden waarop landschuurtjes staan, die in handen van projectontwikkelaars of particulieren zijn gekomen. Voor elk schuurtje ligt dit anders en moet de eigendomssituatie nader onderzocht worden.

De **gemeenten in de Greenport Duin- en Bollenstreek:** Hillegom, Katwijk, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout en Teylingen zijn betrokken bij het project, omdat zij verantwoordelijk zijn voor het nemen van planologische beslissingen over bescherming en hergebruik van landschuurtjes. Opname van landschuurtjes in de gemeentelijke bestemmingsplannen is van groot belang. Daarnaast is het noodzakelijk dat de meest waardevolle landschuurtjes z.s.m. in de Regionale Collectie Bollenschuren worden opgenomen en mogelijk ook onder gemeentelijke monumentenbescherming komen. In de tussentijd is het van belang dat de gemeenten niet meewerken aan het slopen van landschuurtjes.
Daarnaast zijn de gemeenten nodig voor het verlenen van een vergunning voor het tijdelijk recreatief gebruik van de landschuurtjes.

In de **Intergemeentelijke Structuurvisie Bollenstreek** (herziene versie 2016) is het behoud van cultuurhistorisch waardevolle bollenschuren door de betrokken gemeenten vastgelegd. Daarbij gaat het echter alleen om de grote bollenschuren, maar niet om het kleine bollenerfgoed in het bollenland. Het is daarom van belang dat zo spoedig mogelijk een inventarisatie, waardering en selectie van het kleine bollenerfgoed (fase 1) plaatsvindt, om ervoor te zorgen dat de waardevolle landschuurtjes ook een vorm van bescherming krijgen.

De **Greenport OntwikkelingsMaatschappij (GOM)** speelt een belangrijke rol bij de herstructurering van de Bollenstreek, zoals bij de herstructurering en herverkaveling van bollenland en bij het opruimen van de zogenaamde ‘verrommeling’ in het landschap. Het is dus van belang dat de GOM in vroeg stadium wordt betrokken bij behoud en hergebruik van landschuurtjes. De CHG-Werkgroep Bollenerfgoed heeft daarom al in 2014 contact gezocht met de GOM. Directeur Onno Zwart ziet het belang van de landschuurtjes in en is betrokken bij het overleg met eigenaren en gemeenten voor het redden van enkele waardevolle landschuurtjes.

In juli 2016 hebben zes Bollenstreek-gemeenten het **Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek 2016-2020 gepresenteerd**. Hierin staat de plannen van de samenwerkende gemeenten op het gebied van natuurontwikkeling, landschap, erfgoed en recreatie. Voor de uitvoering van projecten in het Gebiedsprogramma wil de provincie Zuid-Holland subsidie beschikbaar stellen via de Uitvoeringsregeling Groen.
Het Gebiedsprogramma is in samenspraak tussen overheden, organisaties en ondernemers in de Bollenstreek tot stand gekomen. Hierin staan drie thema´s centraal: identiteit, beleving en natuur. Routes en netwerken moeten hierbij een verbindende functie vervullen. Het plan voor recreatieve benutting van de landschuurtjes past uitstekend in dit gebiedsprogramma. Daarom is het ook al in 2015 ingebracht bij de Landschapstafel Bollenstreek.

Het recreatief benutten van landschuurtjes sluit ook aan bij thema’s in de **Economische agenda Bollenstreek** (2016). In dit plan van de Greenport-gemeenten voor versterking van de economie in de Bollenstreek staan ideeën om de regio aantrekkelijker te maken voor bewoners en toeristen. Bij de regiomarketing komen begrippen ter sprake als identiteit van de regio, beleving van het bloeiende landschap en het cultureel erfgoed, agrotoerisme en erfgoedlogies als extra inkomstenbron voor greenportondernemers.

CultuurHistorisch Genootschap (CHG)
Het CultuurHistorisch Genootschap (CHG) Duin- en Bollenstreek is de overkoepelende regionale organisatie op het gebied van erfgoed en landschap. In de eerste fase van het project Landschuurtjes (Inventarisatie, waardering en selectie) worden twee werkgroepen van het CHG ingeschakeld:
- Werkgroep Bollenerfgoed: inventariseren, waarderen en selecteren van de landschuurtjes.
- Werkgroep Cultuurhistorische Atlas: opname in de digitale Cultuurhistorische Atlas van alle nog bestaande landschuurtjes.

De **provincie Zuid-Holland** is al 20 jaar overtuigd van het belang van bollenerfgoed voor het landschap van de Duin- en Bollenstreek. De provincie heeft in het verleden de projecten Behoud en Herbestemming van Bollenschuren gefinancierd. In het huidige beleid van de provincie Zuid-Holland is herbestemming van erfgoed nog steeds een actueel thema, waarvoor buiten de zeven erfgoedlijnen om geld beschikbaar is. “De beste garantie om ons erfgoed te behouden is het weer een eigentijdse functie te geven en tegelijkertijd de waarden te behouden en te versterken.” (http://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/landschap/cultuur-erfgoed/restauratie)
Naar aanleiding van de Provinciale Erfgoeddag 2015 heeft de Werkgroep Bollenerfgoed al overleg gevoerd met Bureau Cultuur en Vrije Tijd van de provincie over de mogelijkheden voor subsidiëring van het project Landschuurtjes.

Ondernemers en organisaties
Voor de uitvoering van het experiment in fase 2 willen wij een beroep doen op de kennis, ervaring en ondernemingszin van ondernemers en organisaties in de Bollenstreek op het gebied van horeca- en (verblijfs)recreatie. Wij denken hierbij aan ondernemers, die zich de afgelopen jaren hebben onderscheiden door nieuwe recreatie-initiatieven. (zie fase 2)

De regio **Holland Rijnland** heeft een grote rol gespeeld bij de uitvoering van het Landschapsbeleidsplan Duin- en Bollenstreek (1997-2015), waaruit het project Behoud en Herbestemming Bollenschuren meermalen een subsidie heeft ontvangen. Bovendien heeft Holland Rijnland een coördinerende rol vervuld bij de totstandkoming van het Regionaal Bollenschurenbeleid (2006).

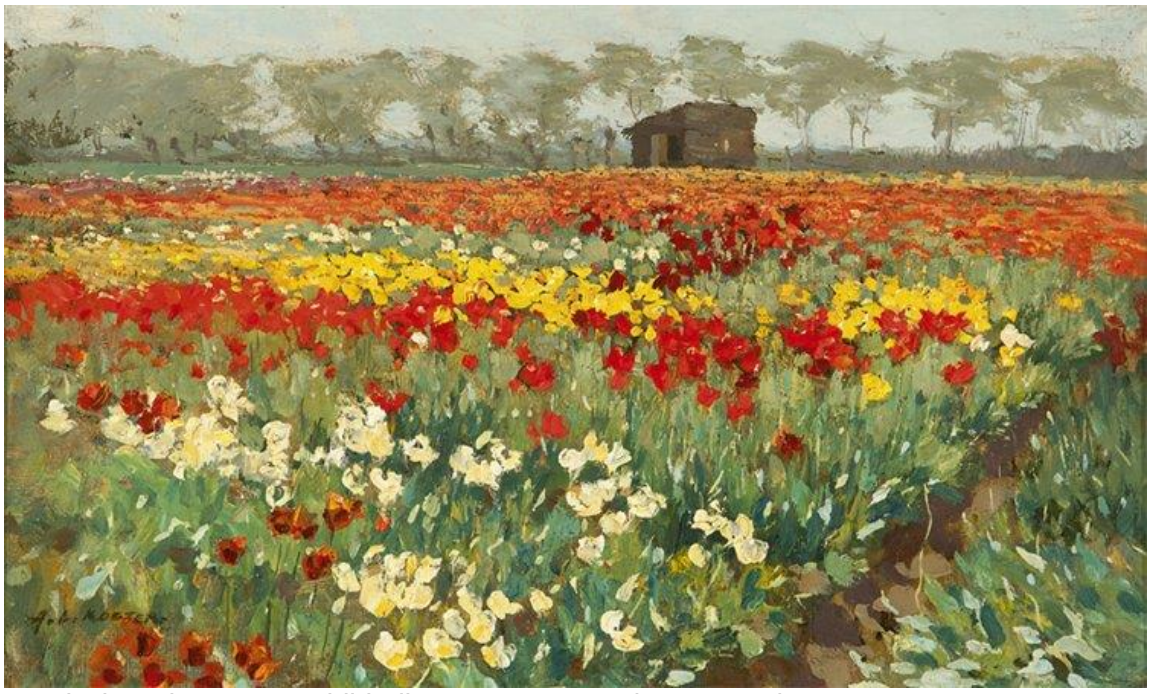
Landschuurtje op een schilderij van A.L. Koster (1859-1937)

6. Plan van aanpak

Planning en fasering
Het project loopt in de jaren 2016 tot en met 2018 en bestaat uit drie fases.
Fase 1 en 2 kunnen gedeeltelijk gelijktijdig worden uitgevoerd.

Taakverdeling

Fase 1: Inventarisatie	**Uitvoering door**	**Trekker**	**Andere partijen**	**Wanneer**
Inventarisatie landschuurtjes	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	-	4e kw.. 2016
Waardebepaling landschuurtjes	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	-	4e kw. 2016
Selectie van de meest waardevolle schuurtjes	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	Gemeenten	4e kw. 2016
Opname in CH Atlas (alle schuurtjes)	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	CHG Wg. Atlas	4e kw. 2016
Opname in RCB-lijst (meest waardevolle)	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	Gemeenten D&B	2017
Fase 2: Experiment hergebruik				
Schuurtjes regelen voor experiment hergebruik	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	Eigenaren i.o.m. GOM	4e kw. 2016
Ondernemers zoeken die willen meedoen	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	Ondernemers	4e kw. 2016
Gemeenten vergunning vragen voor experiment	Ondernemers	Gem. Noordwijk	Gemeenten	4e kw. 2016.
Fondsenwerving experiment	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	Eigenaren schuurtjes Ondernemers	4e kw. 2016-1e kw. 2017
Technisch onderhoud schuurtjes (wind- en waterdicht maken)	Ondernemers	Ondernemers	Eigenaren schuurtjes	1e kw. 2017
Afspraken maken (praktisch en exploitatie)	Ondernemers	Ondernemers	Eigenaren schuurtjes	1e. kw. 2017
Aanleg voorzieningen en inrichting voor recreatie in schuurtjes	Ondernemers	Ondernemers	Eigenaren schuurtjes	1e kw. 2017
Publiciteit en marketing over het experiment	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed?	Ondernemers De media	1e kw. 2017
Uitvoering experiment	Ondernemers	Ondernemers	Bollenerfgoed	2e en 3e kw. 2017
Evaluatie en rapportage experiment	Bollenerfgoed	Bollenerfgoed	Ondernemers, eigenaren, gemeenten	4e kw. 2017
Fase 3: Herbestemming	Deze fase is sterk afhankelijk van de resultaten van fase 2 en is daarom niet verder uitgewerkt.			onbekend

7. Financiering

Begroting Fase 1: Inventarisatie, selectie en waardering

Kosten fase 1

Activiteiten	Per schuurtje	Voor 30/10 schuurtjes	Totaal excl. BTW	Totaal incl BTW
1. Veldwerk t.b.v. inventarisatie 30 locaties: bezoek aan het schuurtje, beschrijven van de kenmerken, opmeten, tekenen, fotografie	3 uur	90 uur x € 60	€ 5.400,-	€ 6.534,-
2. Uitwerking veldwerk-gegevens op inventarisatieformulier landschuurtjes, incl. tekeningen en foto's	4 uur	120 uur x € 60	€ 7.200,-	€ 8.712,-
3. Opname van alle nog bestaande landschuurtjes in de Cultuurhistorische Atlas Duin- en Bollenstreek.	0,5 uur	15 uur x € 60	€ 900,-	€ 1.089,-
4. Selectie en waardenstelling van de ca. 10 meest waardevolle schuurtjes, die voor behoud en/of hergebruik in aanmerking komen.	-	8 uur x € 60	€ 480-	€ 580,80
5. Overleg met de betrokken eigenaren en gemeenten over bescherming van de ca. 10 meest waardevolle schuurtjes	3 uur	30 uur x € 60	€ 1.800,-	€ 2.178,-
6. Rapportage: uitwerking en rapportage van de inventarisatie, selectie en waardering in rapportvorm.	-	16 uur x € 60	€ 960,-	€ 1.161,60
7. Ondersteuning: verslaglegging, correspondentie, communicatie etc.		16 uur x € 60	€ 960,-	€ 1.161,60
Totaal benodigd bedrag			**€ 17.700,- excl.BTW**	**€ 21.417,- incl BTW**

** Voor alle werkzaamheden hanteren wij een uurtarief van € 60,- excl. BTW.*
Hierin is ook een vergoeding opgenomen voor reiskosten, fotografie en materiaalkosten.

Dekkingsplan fase 1

Bijdrage van	Gevraagd bijdrage
Provincie Zuid-Holland, Afd. Cultuur en Vrije Tijd	€ 10.000,-
Landschapsfonds Holland Rijnland	€ 2.500,-
Opbrengst Rabobank Clubkas Campagne	€ 1.000,-
CHG Werkgroep Bollenerfgoed	€ 7.917,- +
Totale dekking	**€ 21.417,-**

Begroting Fase 2: Experiment recreatief gebruik landschuurtjes

Activiteit	Per schuurtje	Totaal 3 schuurtjes
Overleg met de eigenaren van circa 3 schuurtjes over experiment recreatief gebruik		
Overleg met ondernemers over experiment hergebruik landschuurtjes		
Overleg met de betrokken gemeenten over vergunningen		
Technisch onderhoud aan de betrokken landschuurtjes (wind- en waterdicht maken)		
Aanleg voorzieningen en inrichting voor recreatief gebruik van de betrokken schuurtjes		
Fondsenwerving		
Publiciteit en marketing		
Uitvoering experiment		
Evaluatie en rapportage		
Totaal benodigd bedrag		

NB: De begroting en dekking voor fase 2 en 3 worden later ingevuld.

Dekking fase 2 (experiment) en fase 3 (daadwerkelijke herbestemming)
Voor fase 2 en 3 kan dekking worden gevonden bij de volgende instanties:
- Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek 2016-2020 van de 6 samenwerkende gemeenten in de Bollenstreek: aanvraag in 2017 mogelijk.
- Provincie Zuid-Holland (provinciaal Groenprogramma)
- Provincie Zuid-Holland (Cultuur en Vrije Tijd: herbestemming erfgoed)
- Landschapsfonds Holland Rijnland
- Fonds 1818 en andere regionale fondsen
- Corporatiefonds Rabobank;
- Investering van ondernemers (recreatie, horeca en logies) in de uitvoering van het experiment
- Inzet van de CHG-Werkgroep Bollenerfgoed (kapitalisering vrijwilligerswerk).

Met de **Greenport-gemeenten** is reeds contact gelegd via de Landschapstafel Bollenstreek. Via het Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek kan zowel regionaal, provinciaal als Europees geld ingezet worden voor projecten in de Bollenstreek.

Voor het experiment met het hergebruik van landschuurtjes kan mogelijk ook weer een beroep worden gedaan op de **provincie Zuid-Holland.** Het doel sluit aan bij het provinciaal cultuurbeleid, dat draait om bescherming, benutting en beleving. **“**De provincie stimuleert de herbestemming van monumenten en beeldbepalende gebouwen waar mogelijk. Want een gebouw dat actief gebruikt wordt is aantrekkelijk voor bezoekers en kan ook worden onderhouden als er weinig publieke middelen beschikbaar zijn.”
http://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/landschap/cultuur-erfgoed/restauratie/

Het **Landschapsfonds Holland Rijnland** is in het leven geroepen om projecten te financieren, als vervolg op de uitvoering van het Landschapsbeleidsplan Duin- en Bollenstreek.
Dit fonds is bedoeld voor de drie gebieden in de regio Holland Rijnland: de Bollenstreek, Leidse Regio en Regio Alphen. http://www.landschapsfondshollandrijnland.nl/
Met het bestuur van het Landschapsfonds Holland Rijnland is in 2015 contact gelegd naar aanleiding van de fotowedstrijd landschap, waarbij de winterfoto van de houten bollenschuur in Hillegom werd bekroond. Bij de prijsuitreiking zijn de landschuurtjes nadrukkelijk genoemd als subsidieobject. Het fonds verwacht dus een subsidieaanvraag voor het project Landschuurtjes.

A. Bijlage: Regionale Collectie Bollenschuren (versie 15 juni 2016)

* De Regionale Collectie Bollenschuren (RCB) is op 15 februari 2006 vastgesteld door de Regio Holland Rijnland, als onderdeel van de Nota Regionaal Bollenschurenbeleid en is daarna vastgesteld door alle gemeenteraden in de Bollenstreek.
* De RCB-lijst is in 2006 samengesteld op voordracht van ambtenaren en bestuurders van de betrokken gemeenten en de projectgroep Behoud en Herbestemming Bollenschuren. De RCB-lijst is geactualiseerd n.a.v. de bijeenkomsten Regionaal Bollenschurenbeleid op 22 nov. 2007 en 10 maart 2010.
* De RCB-lijst wordt sindsdien voortdurend aangevuld met Rijksmonumenten en Gemeentelijke Monumenten.
De Gemeentelijke Monumenten, die geen deel uitmaken van de Regionale Collectie Bollenschuren, zijn onderaan apart vermeld.

Verklaring afkortingen:
RM = Rijksmonument
GM = Gemeentelijk Monument
Bollenschuur
KB = Karakteristieke Bollenschuur in Best.plan (alleen in Gem. Hillegom)
ZTP = heeft Zwarte Tulp Prijs ontvangen
geel = heeft schildje Monumentale
grijs = gesloopt sinds RCB-lijst bestaat

No.	Plaats/ Code Monumentenstatus	Adres	Type	(Oorspr) eigenaar	
** bij deze bollenschuur waren bij vaststelling van de collectie (2006) reeds ontwikkelingen gaande.*					
Hillegom					
01	Hill1eLoos-001a	1e Loosterweg 1a	3	Royal Van Zanten	KB/ ZTP
02	HillBeek-074-076	Beeklaan 74-76 (plus woning)	4	Meskers, nu Ruigrok	KB
03	HillBeek-090	Beeklaan 90	2	De Groot	KB
04	HillBeek-092	Beeklaan 92	1	De Groot, nu Koetsier	KB
05	HillHaar-011a	Haarlemmerstraat 11a (plus woning)	3	Heemskerk, nu De Klerk	KB
06	HillHyac-002	Hyacintenlaan 2	5	Walter Blom, nu De Lijster	KB
07	HillLeid-112	Leidsestraat 112	4	Hulsebosch/nu Adema's	KB
08	HillLeid-122	Leidsestraat 122	4	Hulsebosch/TCH	KB
09	HillLeid-126-128	Leidsestraat 126-128	4	Dekker, nu Schuit	KB/ ZTP
10	HillLeid-140-142 *	Leidsestraat 140-142 *	4	Boot	-
11	HillLeid-152	Leidsestraat 152	1	Van Til, nu Zeestraten	GM
12	HillLeid-154-56	Leidsestraat 154-156 (plus woning)	4	Van Zanten, nu Zeestraten	GM
13	HillLeid-278 *	Leidsestraat 278 *	3	Nieuwenhuis, nu Schols	-
14	HillMole-049	Molenlaan 49	3	Warmenhoven	KB
15	HillNieu-011	Nieuweweg 11	4	Lommerse/Vreeburg/'sHLoo	KB
17	HillNrdLv-011	Noorder Leidsevaart 11 (plus woning)	4	vd Vossen, nu De Rooij	KB
18	HillPast-070-072	Pastoorslaan 70-72 (plus loods)	2	Uitendaal	KB
19	HillStat-013-015	Stationsweg 13-15	2-3	Jonkheer	KB
20	HillStat-129-131	Stationsweg 129-131 complex villa & schuren	2-4	Veldh.vanZanten,nu BOEi	-
21	HillStat-206	Stationsweg 206	2	De Vries, nu ?	KB
22	HillWeer-106	Weeresteinstraat 106	4	Heemskerk, RAP	KB
23	HillWeer-171	Weeresteinstraat 171	3	R. Schoo/Verdegaal	KB
24	HillWeer-232	Weeresteinstraat 232	2-3	Van Buggenum/Lommerse	KB
25	HillZdLv-002a	Zuider Leidsevaart 2a	2	Ruigrok/Van der Prijt	RM/ ZTP
26	HillZdLv-003	Zuider Leidsevaart 3 (verbouwd)	2	Ruigrok	-
Katwijk					
27	KatwRijns-006	Rijnstraat 6	2	Durieux	-
28	KatwRijn-025a	Rijnstraat 25a	2	Van der Valk	GM/ ZTP
29	KatwOver-023	Overrijn 23	2	Korpelshoek	-
30	KatwScha-001	De Schaapewei 1 (B&B)	2	Lagas	-
31	KatwComm-002	Commandeurslaan 2b	2	Juffermans	-
Lisse					
32	LissAcac-001	Acacialaan 1 (plus woning)	2	Lefeber, nu Van Schooten	GM ZTP
34	LissAcht-043	Achterweg Zuid 35-39	2	Ten Hagen	RM

35	LissBerk-040-042	Berkhoutlaan achter 40-42	4	?, nu Reeuwijk	-
36	LissHave-006	1e Havendwarsstraat 6 (plus woning)	4	Van Ruiten	-
37	LissHeer-030	Heereweg 30	4	Driehuizen	RM
38	LissHeer-031a	Heereweg 31a	2	Nieuwenhuis/nu BeddingHs.	-
39	LissHeer-287-289	Heereweg 289, Zwanendreef 2A	2	Verdegaal	RM
40	LissHeer-335a	Heereweg 335a	4	Th. Lefeber	-
41	LissHeer-341	Heereweg 341 (plus woning)	4	Verduyn en Ten Hagen	GM
42	LissHeer-423-425	Heereweg 423-423a-425 (plus woning)	4	Dames & Werkhoven	GM
43	LissHeer-429	Heereweg 429	4	Van Beek	GM
44	LissHeer-441b	Heereweg 441b	5	Lubbe	GM
45	LissHeer-450a	Heereweg 450a (plus woning)	4	Van der Zon	GM
46	LissHeer-460	Heereweg 460	2	Van der Voort, nu Bergman	GM
47	LissZwar-030	Zwartelaan 30 (plus narcissenloods)	4	Driehuizen, nu Ruigrok	GM
Noordwijkerhout					
48	NrdhtBeek-009	Beeklaan 9, De Zilk	3	De Groot	-
49	NrdhtGrav-010	's Gravendamseweg 10 (plus woning)	2	Heemskerk, nu Hachmang	GM
51	NrdhtKerk-108-110	Kerkstraat 108-110	3	Geerlings	GM
52	NrdhtLang-037c	Langevelderweg 37c	4	Z&P, nu Ruigrok	GM
53	NrdhtLeid-165	Leidsevaart 165	2	Van der Holst/Wiersma	GM
54	NrdhtWest-052	Westeinde 52	4	Van der Zalm	GM/ ZTP
55	NrdhtZbin-046a	Zilkerbinnenweg 46a plus woning	2/3	Van Saase	GM
56	NrdhtZbin-048a	Zilkerbinnenweg 48a plus woning	4	Van Saase	GM
57	NrdhtZbin-039	Zilkerbinnenweg 39	0	Vreeburg, nu Weijers	GM
58	NrdhtZdui-371	Zilkerduinweg 371 plus woning	3	Wed. A. van Haaster	GM
Noordwijk					
59	NrdwkBinn-023	Binnenweg 23	4	Steketee	aangezegd GM
60	NrdwkBoer-002	Boerenburgerweg 2 (ensemble) *	2	Van der Meer	aangezegd GM
61	NrdwkDouz-002	Douzastraat 2	2	Hoogeveen	aangezegd GM
62	NrdwkJero-013	St. Jeroensweg 13 (ensemble) *	1	Van der Meer	aangezegd GM
63	NrdwkMole-007	Molenstraat 7	2	Steenvoorden	aangezegd GM
64	NrdwkPick-066	Pickéstraat 66	2	De Groot/Salman	aangez. GM/ ZTP
65	NrdwkVoor-107	Voorstraat 107	2	…, nu Nieuwenstein	aangezegd GM
66	NrdwkVoor-116	Voorstraat 114-116-118	2	Van Eeden-complex	3x RM
Oegstgeest					
67	OegsDorp-079	Dorpsstraat 79	2	?	GM
68	OegsRijns-043	Rijnsburgerweg 43	4	Van Egmond, nu Zandbergen	-
Rijnsburg					
69	RijnsOegs-200d	Oegstgeesterweg 200d	2	Zandbergen, nu Van Egmond	GM -
70	RijnsOegs-204b	Oegstgeesterweg 204b	2	Zandbergen, nu Kuivenhoven	GM/ ZTP
71	RijnsOegs-206a	Oegstgeesterweg 206a (plus woning)	4	Zandbergen	GM
72	RijnsOegs-222	Oegstgeesterweg 222 (plus woning)	2	Zandbergen, nu Van Egmond	GM
73	RijnsOegs-231	Oegstgeesterweg 231 (plus woning)	2	Zandbergen, nu Jewell	GM
74	RijnsSand-033-035	Sandtlaan 35 (plus woning)	2	Van Egmond	-
Sassenheim					
75	SassKast-013a/14	Kastanjelaan 13a/14	4	Kruik/Van Velzen	GM
76	SassMole-004	Molenstraat 4	2	A. van Duin/Van Nieuwkoop	GM/ ZTP
77	SassTeyl-063	Teijlingerlaan 63 (plus woning)	2	Van der Vlugt, nu Bontje	GM
78	SassTeyl-069	Teijlingerlaan 69 (schuur + loods)	3	Bergman, nu Stol	RM
79	SassTeyl-070	Teijlingerlaan 70 / Papendrechtlaan 1-23	4	Pap. & vd Voet/nu wonen	RM
Valkenburg					
80	ValkHoof-009a	Hoofdstraat 9a	2	Zandbergen	GM
Voorhout					
81	VoorBerch-031	V.d. Berch v. Heemstedeweg 31 (+ woning)	2	Van der Vlugt, nu De Haas	GM

82	VoorBors-005-013	Fr.v.Borselenlaan 5/13 (narcissenloods)	1	Van Niekerk	-
83	VoorEnge-005	Engelselaan 5	4	Jansze	GM
84	VoorEnge-018a	Engelselaan 18a	2	Knoppert, nu Koomen	GM
85	VoorJacob-049-051	Jacoba van Beierenweg 49-51 (plus woning)	2	Van der Hulst Bloemoord	-
86	VoorJacob-075-079	Jacoba van Beierenweg 75-79	2	Colijn, nu Van Erk	RM
87	VoorJacob-093	Jacoba van Beierenweg 93	3	Van der Vlugt	-
88	VoorJacob-095	Jacoba van Beierenweg 95 (Tulphoeve)	3	Warmerdam-Van der Salm	ZTP
89	VoorJacob-099	Jacoba van Beierenweg 97-99	4	't Soldaatje, nu De Boer	GM
90	VoorJacob-144	Jacoba van Beierenweg 144	2	Warmerdam	-
91	VoorLoos-005	Loosterweg 5	4	Van Reisen, nu Topfloor	GM
92	VoorLoos-008	Loosterweg 8	3	Van Reisen	RM
93	VoorPrin-001	Prinsenweg 1	2	Knoppert, nu Verdegaal	-
94	VoorTeyl-013	Teylingerlaan 13	4	Westerbeek	-
Voorschoten					
95	VschVeur-165	Veurseweg 165	4	Hoogwerff Kroon, nu Vlieland	GM/ ZTP
Warmond					
96	WarmDorp-019	Dorpsstraat 19	2	Heyl, nu Van Duyn	ZTP
97	WarmDorp-062b	Dorpsstraat 62b	1-2	Schouten, nu Den Dubbelden	GM

Overige bollenschuren met monumentenbescherming (dus buiten de RCB-lijst)

Lisse	Achterweg Zuid-51	2	Romijn	GM
	Achterweg Zuid 86	2	nu Waasdorp	GM
	Heereweg 300	?	Trompenburg	GM
	Stationsweg 1	2	'De Wolff'/De Vroomen	GM
X	Vuursteeglaan 9A	4	Van der Salm	GM/ ZTP
	Westelijke Randweg 2-4	2	Oud Zandvliet/ Beelen	GM
Katwijk	Brouwersstraat 43a, Rijnsburg	?	?	GM
	Kanaalstraat 29, Rijnsburg	?	?	GM
	Sandtlaan 2 en 4, Rijnsburg	2	?	GM
	Sandtlaan 17, Rijnsburg (plus woning)	?	?	GM
	Sandtlaan 19, Rijnsburg (plus woning)	?	?	GM
	Sandtlaan 33-35, Rijnsburg (plus woning)	?	?	GM
Noordwijk	Bronckhorststraat bij 42 (ensemble)	3/4	?	aangezegd GM
	Douzastraat 42	2	?	aangezegd GM
	Voorstraat 122, 122B, 122C	3	Grullemans	aangezegd GM
	Schoolstraat 15B (plus woning)	2	Van der Niet	aangezegd GM
Noordwijkerhout	Herenweg 80-82 (plus dubbel woonhuis)	4	Van Paridon	GM
	Herenweg 260	4	Jonkheer/ Christiaansen	GM
	Westeinde 14	4	Hogervorst	GM
Voorhout	Drechsberg 1-3 (woning plus bollenschuur)	4	?	GM
	Jac. Van Beierenweg 120-120 (plus woning)	4	?	GM

Aantal bollenschuren met monumentenbescherming (stand juni 2016)

Rijksmonumenten	11	RM
Gemeentelijke monumenten op RCB-lijst	37	GM
Aangezegde gemeentelijke monumenten op RCB-lijst (Noordwijk)	7	GM (aangezegd)
Karakteristieke Bollenschuur in bestemmingsplan (Hillegom)	18 +	KB
Subtotaal	**73 beschermde bollenschuren op RCB-lijst**	
Gemeentelijke bollenschuren (+ aangezegd GM) buiten RCB-lijst	17 +	GM buiten de RCB-lijst
Aangezegde gemeentelijke bollenschuren buiten RCB-lijst	4 +	GM (aangezegd) buiten de RCB-lijst
Totaal	**94 beschermde bollenschuren**	

MB/15-06-2016

B. Bijlage Inventarisatieformulier landschuurtjes (voorbeeld)

CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek
Werkgroep Behoud en Herbestemming Bollenerfgoed

INVENTARISATIE EN WAARDEBEPALING LANDSCHUURTJES
SCHUURTJE NR 1: VOORHOUT, RIJNSBURGERWEG

Plaats:	Voorhout	Datum:	28 mei 2015
Straat:	Rijnsburgerweg	Inventarisatie:	J. Warmenhoven, J.W. van Rooden
Huisnummer:	tegenover nr. 25		
GPS-coördinaten:	N 52° 12' 39,7"		
	E 4° 28' 11.8"		

Bouwjaar geschat 1958

Waardebepaling nader te bepalen.

Uiterlijke kenmerken

Dak en dakafwerking:	zadeldak gedekt met rode opnieuw verbeterde Hollandse dakpannen.
Wanden:	metselwerk van rode baksteen. Ramen voorzien van groen traliehek.
Afmetingen:	lengte x breedte x goothoogte x nokhoogte = 5,57 x 4,54 x 3,00 x 5,33 m.
	lengte x breedte porrieplek = 3,94 x 4,54 m.

Ligging

Bereikbaarheid vanuit openbaar gebied *(Goed / Matig / Slecht)*	**Goed**
Ligging aan de toeristische route *(Goed / Matig / Slecht):*	**Goed**

Technische toestand: *(Goed / Matig / Slecht)* **Goed**
Toelichting: Bouwkundig in uitstekende staat.

Zeldzaamheid i.v.m. uiterlijke kenmerken

Zeldzaamheid: (*Uniek / Tamelijk zeldzaam / Meer gebruikelijk)*	**Tamelijk zeldzaam**
Waarde: *(Zeer waardevol / Waardevol / Geen grote waarde)*	**Waardevol**

Geschiktheid voor behoud met eventuele herbestemming.
Bijvoorbeeld Bulb and Breakfast, recreatie of verkoopplek lokale producten.
(Goed / Matig / Slecht) **Goed**
Toelichting:
Technisch in orde. Gelegen dicht bij de openbare weg, in open land en aan open water.
Een voorbeeld voor het tonen van een landschuurtje (bollenerfgoed) aan een toeristische route.

Globale inventarisatie renovatiewerkzaamheden|:
Bouwkundige werkzaamheden (met behoud van het uiterlijk als uitgangspunt)
Dak: verduurzamen, houtrot enz.
Gevels: metselwerk, scheuren en voegwerk opknappen, inclusief muren porrieplek.
Kozijnen: vernieuwen, renoveren.
Werkzaamheden comfortverbetering, bijvoorbeeld voor overnachting:
Isoleren van vloer en wanden,
Aanleg water en elektriciteit.

CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek
Werkgroep Behoud en Herbestemming Bollenerfgoed

FOTOBLAD SCHUURTJE NR 1 VOORHOUT, RIJNSBURGERWEG

Plaats:	Voorhout	Datum:	28 mei 2015
Straat:	Rijnsburgerweg	Fotograaf:	J.W. van Rooden
Huisnummer:	tegenover nr. 25		
GPS-coördinaten:	N 52° 12' 39,7"		
	E 4° 28' 11.8"		

Zuidoostgevel

Zuidoostgevel

Zuidwestgevel en noordwestgevel

Noordwestgevel en noordoostgevel

CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek
Werkgroep Behoud en Herbestemming Bollenerfgoed

TEKENINGBLAD SCHUURTJE NR 1: VOORHOUT RIJNSBURGERWEG

Plaats:	Voorhout	Schaal:	1 : 100
Straat:	Rijnsburgerweg	Datum:	15 juni 2015
Huisnummer:	tegenover nr. 25	Tekenaar:	J.W. van Rooden
GPS-coördinaten:	N 52° 12' 39,7"		
	E 4° 28' 11.8"		

C. Bijlage: Inspiratie voor recreatief gebruik van landschuurtjes

Hieronder enkele voorbeelden van kleinschalige recreatie in het landelijke gebied. Ze kunnen dienen als inspiratiebron voor het recreatief hergebruik van landschuurtjes in de Bollenstreek.

Project Geest en Grond
In 2004 is in het kader van het project Geest & Grond van de provincie Zuid-Holland de ontwerpwedstrijd Bulb & Breakfast georganiseerd. Opdracht was toen een tijdelijke logiesvoorziening in een oude bollenschuur te ontwerpen, compleet met marketingplan en logo. Er zijn toen door veel ontwerpers ideeën ingestuurd, die door Bureau Venhuizen in boekvorm gebundeld in het boek *Geest en Grond.* Voorbeelden daarin zijn The Dutch Bulbs, Bed in Shed, Bulb it up en Trekhut BV.
Daarvan is echter niet één ontwerp daadwerkelijk uitgevoerd. Inmiddels is recreatie in alternatieve logiesvormen veel gewoner geworden. Logeren in een molen, een vuurtoren, een woonwagen of een tipi is vooral onder jongere toeristen trendy. Het is de moeite waard nog eens naar deze ideeën te kijken. Zie: www.archined.nl/2004/04/geest-en-grond-winnaars-bekend

Het plan Trekhut BV ingediend voor de wedstrijd Bulb & Breakfast van Geest en Grond (2004)

Hihahut
Bouwt en exploiteert hippe, maar comfortabele trekkershutten in het Groene Hart. De hutten liggen midden in de natuur, aan wandel- en fietsroutes en aan vaarwater. Ze zijn zelfvoorzienend en belasten het milieu niet. Bestaande aansluitingen op water, riool en elektra zijn niet nodig. Door gebruik van een compost-toilet en een helofytenfilter worden geen afvalstoffen achtergelaten in de natuur. Daarnaast worden de hutten voorzien van zonne-energie voor de nodige elektra.
www.hihahut.nl

Hihahut, hippe trekkershutten in het Groene Hart.

Mini-logies
Bijzondere logiesvormen in kleine huisjes zijn ook te vinden via http://www.bijzonderplekje.nl/overnachten en https://www.natuurhuisje.nl/

Wonen in 'Tiny Houses'
Er zit ook veel kennis bij de bedenkers van Tiny Houses: zij bouwen en bewonen kleine zelfvoorzienende huisjes. http://www.tinyhousenederland.nl/handigelinks/

Wonen in tiny houses

Griendschuren in de Biesbosch
In de Biesbosch en Hoeksche Waard liggen griendschuren, die vroeger dienst deden als schuilhut en slaapplaats voor de griendwerkers, die wilgentenen sneden in de grienden. Deze keten liggen midden in het Nationaal Park De Biesbosch dat door Staatsbosbeheer wordt beheerd. Afgelopen jaren is onderzocht of deze locaties gebruikt kunnen worden als bed & breakfast, wat voor investeringen daarvoor nodig zijn en hoe de exploitatie kan worden geregeld. De resultaten zijn te vinden in de businesscase "Verspreide herbergen" van bureau BLOC.

Griendkeet in de Hoeksche Waard